

ВИДАТНИЙ КОЛЕКЦІОНЕР УКРАЇНСЬКИХ ПЛАТІВОК І ЗВУКОЗАПISУ

(до 75-річчя магістра Степана Максимюка)*

Ювіляр — унікальна людина. Він один із тих, хто, мабуть, з дитинства був закоханий в хорове мистецтво. Здається, ще ніколи не пропустив виступів солістів. Та й сам співає басом непогано.

Степан Максимюк — також винятковий колекціонер українських платівок та звукозапису. Унікальний тому, що цим ділом мало хто займається і серед наших вищих академічних кіл. А збирати українські платівки не так то й легко, коли подумати, що Україна не мала своєї грамофонної фабрики. Проте, наш Ювіляр потрудився у своєму колекціонуванні так, що навіть має деякі платівки понад столітньої давности. Більшість зібраних скарбів — безцінна!

Колекціонер вже не раз говорив авторові цих рядків з нагоди привітання з сімдесятип'ятиліттям, що має намір передати свою колекцію в архів, щоб далі служив майбутнім поколінням. Намір воістину благородно-лицарський!

Народився майбутній колекціонер українських платівок та звукозапису 16-го червня 1927 року в Ужгороді на Карпатській Україні. Почав ходити до гімназії Отців Василіян в 1937 році в Ужгороді. Згодом учився в Морджанах біля Праги, в Івано-Франківську, в таборі втікачів у Фюссені. Гімназійну матуру здав у Міттенвальді в 1946 році. Був під німецькою окупацією від 1939 року, проте до Німеччини потрапив лише в 1945 році. Перебував у таборах для переміщених осіб у Фюссені, Міттенвальді та Новому Ульмі.

У 1948 році одружився з Галиною з дому Захвалінських. Є батьком донечки Ірини, яка, отримавши докторат у Бостонському університеті, викладає там англійську мову.

До США С. Максимюк прибув з родиною в грудні 1949 року. Перші роки жив у Трентоні, Нью Джерсі. Там працював на фабриках до 1951 року. Був мобілізований до Збройних сил США. Служив в американській окупаційній зоні Німеччини до жовтня 1953 року. Після звільнення з армії подав прохання на працю в державній радіостанції «Голос Америки», де почав працювати восени 1954 року. Був радіопродюсером.

Останні роки перед відходом на пенсію в 1987 році, був головним продюсером програм для країн Східньої Азії та керівником одного з відділів. За свою працю був неодноразово нагороджений так, як і в армії. Що дуже похвальне, так це те, що Ювіляр ніколи не обмежувався виключно працею.

У 1958 році почав вчитися в Американському Університеті на вечірніх курсах У 1960 році отримав науковий ступінь бакалавра, а магістерку отримав в 1964 році в ділянці міжнародних відносин.

Як колекціонер українських платівок і звукозаписів, мгр. Степан Максимюк має чим похвалитися. В його колекції-архіві є близько 2000 старих короткограйних платівок та біля 1700 довгограйних з різною швидкістю запису — від 1900 року і до найновіших часів з України, дореволюційної Росії, Австро-Угорщини, Польщі, Сполучених Штатів Америки, Канади, Німеччини, Англії, Аргентини, СРСР та інших країн На цих платівках записано народні пісні, популярні, оперні арії, класичні твори, релігійні, інструментальні, хорові, поезія, проза та інше.

Крім того, колекціонер має понад п'ятсот стрічок на катушках і касетах записів українських концертів, конференцій, доповідей, інтерв'ю з політиками, поетами, істориками, літераторами, дисидентами, заявами визначних українців та чужинців про Україну від 1960 року до сьогоднішніх днів. Фахівці вважають цю колекцію найбільшою цього роду в Західньому світі.

Коли йдеться про звуково-видавничу діяльність, то мгр. Степан Максимюк займався також звукозаписуванням, копіюванням, реставрацією та розшифруванням текстів на платівках, касетках та компактних дисках на американському та міжнародному ринках, зокрема:

1. Видав довгограйний альбом бандуриста Зіновія Штокалка під назвою «О, думи мої». Відредагував усі звукозаписи в альбомі, написав біографію бандуриста, вповні відповідав за видання, яке спонсорувала книгарня «Сурма» в Нью-Йорку. Пізніше альбом перекопійовано на касету (1970, 1985).

2. З нагоди 200-ліття Сполучених Штатів Америки Конгресова Бібліотека у Вашингтоні видала альбом із 15-ти довгограйних платівок під назвою «Folk Music in America». В альбомі поміщено вісім українських пісень, найбільше з усіх слов'янських народів, нащадки яких живуть в Америці. Частина звукозаписів узято з його особистого архіву. Робив транскрипцію всіх українських пісень і частинно їхні переклади (1976)

3. Був звукорежисером касети «Тюремні вірші Бориса Антоненка-Давидовича» в мистецькому читанні його внука Олеса Тимошенка. Касету видало й розповсюджувало видавництво «Смолоскип» (1989).

4. Записав і відредагував на магнітофонній стрічці мистецькі читання Миколи Французенка (Вірного) проповідей Митрополита Василя Липківського, з якої пізніше в Чикаго зроблено касету (1989).

* Передрук за виданням: *Народна воля* (Скрентон, Пенсільванія 2002/36) 19 вер.; (2002/37) 26 вер.

5. У співпраці з визначним американським дослідником звукозапису, Річардом Спатсвудом, брав активну участь у продукції компакт-диску під назвою «Pawlo Humeniuk — King of the Ukrainian Fiddlers, New York 1925–1927». Зробив транскрипцію пісень і переклав їх англійською мовою (1993).

6. З Річардом Спатсвудом працював також над компакт-диском цієї самої компанії. Назва диску: «Ukrainian Village Music — Historic Recordings 1928–1933». Тут також зробив транскрипцію та переклад текстів англійською мовою. Частина пісень була скопійована з його особистого архіву (1994).

7. Тепер активно співпрацює у виданні двох компакт-дисків історичних записів Соломії Крушельницької в Києві.

Список друкованих статей з ділянки українського звукозапису С. Максимюка також імпозантний, хоч і далеко не повний:

1. Співає Соломія Крушельницька — але в Америці // *Новий Шлях* 40–41 (Торонто 1964) 3 і 10 жовт.
2. «Голос Америки» про Соломію Крушельницьку // *Новий Шлях* 45 (Торонто 1964) 7 лист.
3. Соломія Крушельницька та її фонографічна спадщина // *Вісті: Журнал музичного та мистецького життя* 14 (Міннеаполіс 1965/3) 13–19; 15 (1965/4) 19–22.
4. До джерел українських фонозаписів // *Вісті: Журнал музичного та мистецького життя* 17 (Міннеаполіс 1966/2) 15–17.
5. Справа запису останніх грамофонних платівок О. Кошиця // *Вісті: Журнал музичного та мистецького життя* 18 (Міннеаполіс 1966/3) 11–12; 19 (1966/4) 18–21; 20 (1967/1) 15–17.
6. Грамофонні платівки хору Кошиця це не заслуги УККА! // *Новий Шлях* (1966/49) 3 груд.
7. Голкою по платівках // *Свобода* (1968/236) 20 груд.; (1968/237) 21 груд.; *Новий Шлях* (1969/8) 12 лип.; *Вісті* (1968/4) (під назвою «Українські пісні — нові плити»).
8. Звукозаписи українських дум // *Календар «Нового Шляху» на 1969 рік*. Вінніпег, с. 129–140; *Вісті* (1970/2).
9. Голкою по платівках за 1969 рік // *Свобода* 76 (1970) 30 квіт.; 77 (1970) 1 трав.; 78 (1970) 2 трав.; 79 (1970) 5 трав.
10. Шедеври нашої популярної музики [рецензія на платівку композицій Б. Веселовського] // *Новий Шлях* (1970/40) 3 жовт.; *Вісті* (1970/3), с. 20 (під назвою «Сучасні популярні пісні»; назву змінила редакція *Вістей* без попередження).
11. «Грай, бандуро» — найновіша платівка Капели бандуристів ім. Т. Шевченка // *Українські вісті* (Дейтройт 1980/9) 27 лют., с. 7; *Бандура* (1981/1), с. 27–29.

12. Ще до 35-ліття ювілею хору «Думка» в Нью-Йорку // *Свобода* (1985/227) 27 лист.
13. Дискографія Шевченкіяни // *Сучасність* 347 (1990/3) 60–73.
14. Нарешті перший звукописний архів в Україні // *Свобода* (1993/198) 19 жовт.; (1993/199) 20 жовт.; (1993/200) 21 жовт.
15. Recorded Music // *Encyclopedia of Ukraine*, т. 4. Toronto 1993, с. 324–326 (співавтор Роман Савицький, мол.).
16. Національний архів звукозапису України // *Родовід* (Київ 1994/7) 4–5.
17. Українські звукозаписи фірми Грамофон та її полтавська експедиція в 1906 році // *Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка*, т. 232: Праці Музикознавчої комісії. Львів 1996, с. 414–425; *Родовід* 15 (1997/1) 111–116.
18. «Ще не вмерла Україна» у звукозаписах // *Українська музична газета* (Київ 1997/3); *Альманах Українського Народного Союзу* 88 (Парсіппані, Нью-Йорк 1998) 125–134; *Слово і час* (1998/6) 72–75.
19. Ще про звукозаписи української духовної та релігійної музики // *Наша віра* 125 (Київ 1998/9) 8–9.
20. Бас Олександр Нижанковський — хто він? // *Музика Галичини / Musica Galiciana*, т. 2. Львів 1999, с. 118–124.
21. Призабутий голос. Сопрано Олександра Гвоздецька // *Америка* (Філадельфія 2000/36) 19; *Етнічна історія народів Європи: Збірник наукових праць*, вип. 7. Київ 2000, с. 76–79.
22. Ще про легендарну Соломію // *Свобода* (2001/2) 12 січ.
23. Дискографія творів Михайла Гайворонського // Василь Витвицький. *Михайло Гайворонський: Життя і творчість*, 2-ге вид. Львів 2001, с. 165–169.
24. Іван Жадан був видатним співаком, але чи українським // *Свобода* (2002/17) 26 квіт.

Доповіді колекціонера завжди викликають почуття приємності. Наводимо неповний список доповідей Ювіляра: Вашингтон, 8 трав. 1965 на форумі Вашингтонської Групи УВАН — «Соломія Крушельницька та її фонографічна спадщина». Нью-Йорк, 9 жовт. 1965 в УВАН — «Соломія Крушельницька та її фонографічна спадщина». Вашингтон, 22 бер. 1987 в церкві св. Андрія Первозванного — «Дискографія Шевченкіяни». Вашингтон, 9 бер. 1990 на форумі Вашингтонської Групи Українсько-Американських Професіоналістів — «Творчість Шевченка в ранніх грамзаписах». Львів, 2 жовт. 1991 на засіданні Президії НТШ — «Про українські звукозаписи, про мою колекцію та потребу зорганізувати архів українських звукозаписів».

- Львів, 3 жовт. 1991 у Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка — «Короткий нарис з історії українського звукозапису».
- Київ, 14 жовт. 1991 в Державній консерваторії ім. П. Чайковського — «Короткий нарис з історії українського звукозапису» та «Дискографія Шевченкіяни».
- Київ, 4 жовт. 1994 на форумі «Київ-Музик-Фест 94» проводив семінар у Державній консерваторії ім. Чайковського на тему «Українська музика в грамзаписах світу». Там також зробив короткий огляд своєї звукоколекції і доповів на тему «Звукозаписи української діаспори». З ініціативи С. Максим'юка на семінарі виставлено рідкісні українські платівки, частину яких він привіз на цей семінар, а пізніше подарував до архіву Консерваторії.
- Львів, 5 лип. 1995 доповідав у Музично-меморіальному музеї Соломії Крушельницької на тему «Полтавська експедиція фірми „Грамфон” у 1906 році». На доповіді був присутній композитор і диригент Микола Колесса.
- Львів, 27 бер. 1996 на Березневій науковій сесії Наукового товариства ім. Шевченка, на засіданні Музикознавчої Комісії у Музеї С. Крушельницької доповідав на тему «Єврейські виконавці в українському звукозаписі»; 30 бер. на пленарному засіданні Сьомої наукової сесії НТШ доповідав на тему «Дискографія Шевченкіяни».
- Львів, 23 бер. 1996 в Музично-меморіальному музеї Соломії Крушельницької доповідав на тему «Бас Олександр Нижанковський — хто він?».
- Івано-Франківськ, 24 вер. 1996 на Другій українсько-польській науковій конференції «Musica Galiciana» виголосив доповідь на тему «Львівські звукозаписи фірми Грамфон 1802–1914 рр.» у рамках серії «До історії українського звукозапису 1899–1914 рр.».
- Вашингтон, 24 серп. 1997 в залі Свято-Андріївської катедри на форумі місцевих відділів УВАН та НТШ виголосив доповідь на тему «„Ще не вмерла Україна” в звукозаписах», присвячену 6-ій річниці проголошення незалежності України.
- Вашингтон, 22 бер. 1998 в українському католицькому крайовому Соборі Пресвятої Родини на спільній конференції місцевих НТШ та УВАН, прив'язаній роковинам Тараса Шевченка, виголосив доповідь на тему «Дискографія Шевченкіяни».
- Вашингтон, 11 лют. 2001 в українському католицькому крайовому Соборі Пресвятої Родини на спільній конференції місцевих осередків НТШ і УВАН виголосив доповідь на тему «Призабутий голос: сопрано Олександра Гвоздецька».
- Нью-Йорк, 18 трав. 2002 в Науковому Товаристві ім. Шевченка, на конференції присвяченій творчості Д. Бортнянського прочитав доповідь на тему «Дискографія Д. Бортнянського».

- Мгр. Степан Максимюк є членом-кореспондентом Української Вільної Академії Наук і Наукового Товариства ім. Т. Г. Шевченка у США. Наша бібліографія не охоплює всіх статей про Ювіляра. Ось кілька з них: Роман Савицький. Дискографічна праця Степана Максимюка // *Свобода* (1965) 4 лист.
- Вашингтонець (М. Француженко). Дискографія Шевченкіяни // *Свобода* (1987, 9 чер.).
- О. Козаренко. Кобзар у звукозаписах // *Бандура* (Торонто 1992/41–42) 30–32.
- Степан Максим'юк — колекціонер і дослідник українського грамзапису // *Бібліографія українознавства*, вип. 2: *Бібліографія та джерела музикознавства*. Львів 1994, с. 74–76.

Так, мало хто може подарувати такі скарби, які зібрав Ювіляр мгр. Степан Максимюк, тож побажаймо, щоб він знайшов належне місце для втіхи Лицарям Культури України тепер і в наступних поколіннях.

Микола Вірний